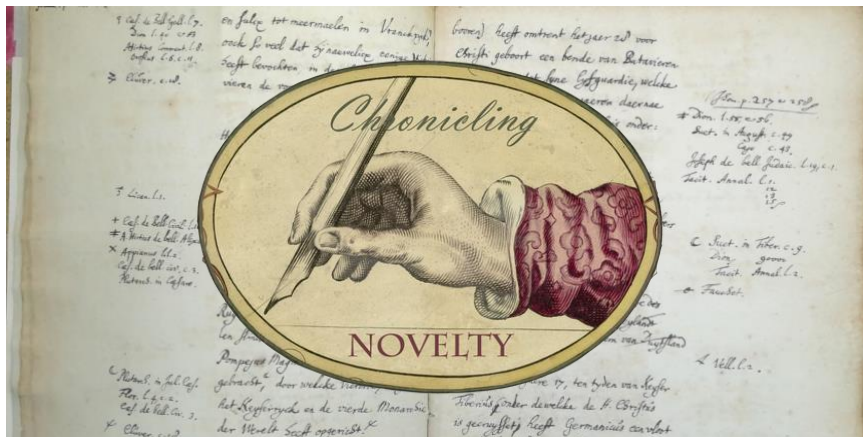

Invoerinstructie Nieuws! Lokale kronieken, 1500-1850

Schatgraven in de lokale geschiedenis van Nederland en België? Help ons om 40.000 pagina's Nederlandstalige kronieken toegankelijk te maken!

Versie 25 mei 2021

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Wat gaat u doen?	2
Voorkeuren instellen	2
Aan de slag!	4
Waarvoor gebruik ik welke knop?	5
.....	5
Belangrijke aandachtspunten tijdens het corrigeren of transcriberen	6
1. Ga niet hertalen.....	6
2. Hoofdletters	6
3. Diakritische tekens	6
4. Onderstrepingen en cursivering.....	6
5. Tabellen	7
6. Afkortingen en speciale tekens	7
7. Alle gesegmenteerde tekstregels worden getranscribeerd.....	8
8. Doorgehaalde tekst	10
9. Y of IJ?.....	10
10. U of N?.....	10
11. Afgeraffelde woorden en krullen aan het eind van een woord.....	11
12. Opmaak van de scan en interpunctie	11
13. Onleesbare tekst of tekst in een vreemde taal.....	12

Wat gaat u doen?

Voor dit onderzoek gaan we een groot aantal Nederlandstalige kronieken digitaliseren uit de periode ca. 1500-1850. Al met al hopen we minimaal 40.000 pagina's te kunnen ontsluiten. Daar hebben we uw hulp bij nodig!

Om zoveel mogelijk kronieken te kunnen transcriberen, gaan we gebruik maken van HTR: *Handwritten Text Recognition*. Op basis van een selectie door de mens gemaakte transcripties leert de computer hoe hij zelf handschriften kan herkennen. In dit project doen we twee dingen:

1. het transcriberen van handschriften;
2. het corrigeren van de door computers gemaakte transcripties.

U kunt dus twee soorten teksten krijgen voorgeschoteld: een handschrift dat u zelf moet transcriberen of een door de computer getranscribeerd handschrift dat nog veel fouten bevat. In deze instructie leggen we u precies uit hoe u aan het werk gaat!

De kwaliteit van de scans

Anders dan in de meeste andere *Vele Handen*-projecten zult u merken dat de foto's die u te zien krijgt, niet altijd van professionele kwaliteit zijn. De manuscripten liggen verspreid over heel Nederland en België in grote maar ook heel kleine archiefbewaarplaatsen. Niet elk archief heeft de mogelijkheden of middelen om professionele scans te (laten) maken. Op veel plaatsen hebben wij daarom zelf foto's gemaakt met behulp van eenvoudige apparatuur. Zo nu en dan is de belichting of scherpte niet optimaal. Als u een scan om die reden niet kunt lezen kunt u hem als onbruikbaar aanmerken en overslaan.

Voorkeuren instellen

Onder het tabblad '**Voorkeuren**' kunt u uw persoonlijke voorkeuren vastleggen. Bepaal eerst wat voor handschriften u wilt gaan transcriberen of corrigeren. Begint u net met transcriberen? Kies dan voor niveau 1, dat veelal bestaat uit goed leesbare 18^e- en 19^e-eeuwse teksten. Bent u wat verder gevorderd, kies van voor niveau 2 of 3.

Het is natuurlijk het allerleukst als u met een kroniek uit uw eigen woon- of geboorteplaats aan de slag kunt. Misschien ontdekt u wel allerlei nieuwe wetenswaardigheden over de havenstad Rotterdam of komt u er eindelijk achter waar de naam 'Vlissingen' nou eigenlijk vandaan komt! Daarom bieden we de mogelijkheid om zelf aan te geven wat voor kroniek u zou willen transcriberen of corrigeren. Kies in het tabblad 'Voorkeuren' de stad of plaats die u wenst. Als u alle steden even leuk vindt, is het natuurlijk ook mogelijk om geen voorkeur in te vullen!

Berichten	Project info	Statistieken	Voorkeuren	Project voortgang
-----------	--------------	--------------	------------	-------------------

Kies voorkeuren voor project Nieuws! Lokale kronieken, 1500-1850

Kies welke soort scans u te zien wilt krijgen.

Indicatie van het aantal beschikbare scans met deze voorkeuren **2176**

moeilijkheid

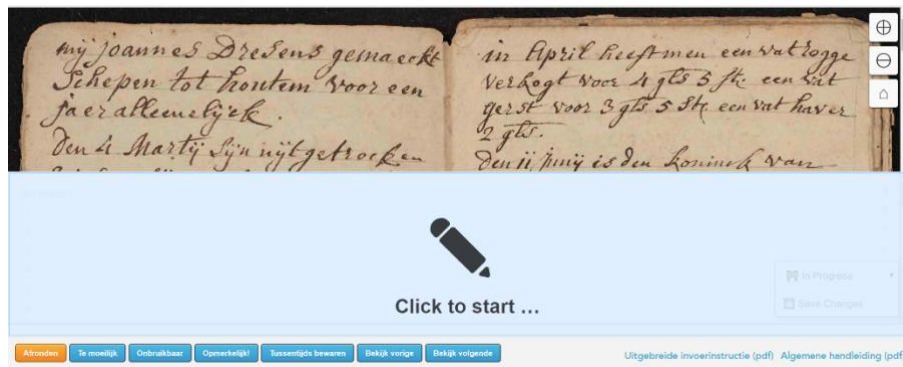
☐ 1 (1551)	☐ 2 (31)
☐ 3 (594)	

plaats

☐ Amsterdam (0)	☐ Breda (0)
☐ Broek in Waterland (30)	☐ De Rijp (0)
☐ Den Bosch (0)	☐ Deventer (15)
☐ Doetinchem (47)	☐ Haarlem (157)
☐ Hoorn (780)	☐ Houthem (31)
☐ Jisp (94)	☐ Kampen (0)
☐ Leuven (191)	☐ Maastricht (171)
☐ Purmerend (0)	☐ Roermond (0)
☐ Rotterdam (347)	☐ Steenwijk (15)
☐ Vlissingen (188)	☐ Westzaan (49)
☐ Wormerveer (33)	☐ Zaandam (28)
☐ Zierikzee (0)	☐ Zwolle (0)

Aan de slag!

1. Log in op de website en selecteer het project 'Nieuws! Lokale kronieken, 1500-1850'.
2. Bepaal uw voorkeuren onder het daarvoor bestemde tabblad en vergeet ze niet op te slaan! Bent u ook benieuwd naar andere plaatsen of heeft u het transcriberen beter onder de knie dan verwacht? Geen zorgen, u kunt uw voorkeuren later altijd nog aanpassen.
3. Als u tevreden bent, drukt op de knop 'Invoeren'. Vervolgens verschijnt er een willekeurige kroniek in beeld.
4. Klik op het potloodje om het invoerscherm in beeld te krijgen.

5. **Zoom in en uit** door middel van de rondjes rechtsboven in het scherm:

Inzoomen

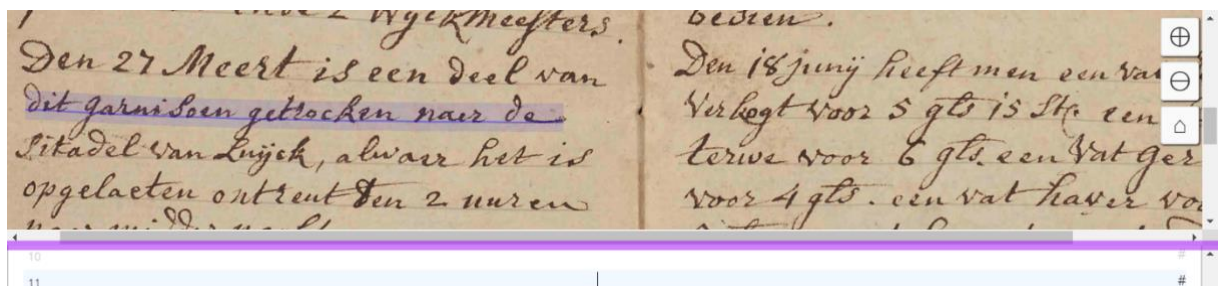

Uitzoomen

Terug naar de
originele weergave

6. Pas de **hoogte van het invoerscherm** aan door vlak onder de horizontale scrollbar te klikken en deze naar wens te verslepen.

7. Kijk even goed of de computer alle tekstregels heeft gedetecteerd. Alle tekst moet u kunnen aanklikken en transcriberen, ook bijvoorbeeld het folio- of bladzijdenummer. Als er tekst niet paars of blauw wordt als u er op klikt, dan kunt u de scan als 'onbruikbaar' teruggeven. Wij gaan het probleem dan oplossen.
8. Kijk of het gaat om een handschrift dat al door de computer is getranscribeerd of een handschrift dat nog moet worden getranscribeerd.

9. Begin vervolgens met transcriberen of corrigeren. Controleer of u op de goede regel aan het werken bent door de blauwe segmentatie in de gaten te houden. Als u een regel hebt gedaan, drukt u op enter, tab of gebruikt u de pijltjes op het toetsenbord.
10. Vindt u het handschrift te moeilijk? Druk dan op de knop **'Te moeilijk'**. Is de scan onscherp of betreft het een lege pagina? Druk dan op de knop **'Onbruikbaar'**.
11. Als u de scan helemaal hebt getranscribeerd of gecontroleerd, drukt u onderaan op de oranje knop **'Afronden'**. Bent u nog niet helemaal klaar en wilt u op een later tijdstip verder gaan? Dan gebruikt u de knop **'Tussentijds bewaren'**. Als u dan de volgende keer inlogt op Vele Handen, opent hij direct dezelfde scan wanneer u op 'Invoeren' klikt. De scan wordt maximaal 48 uur voor u bewaard.

Waarvoor gebruik ik welke knop?

	<i>Ik ben klaar met het transcriberen of corrigeren van deze scan.</i>
	<i>Ik kan het handschrift niet lezen. Als u meerdere scans achter elkaar niet kunt lezen, is het slim om uw Voorkeuren aan te passen.</i>
	<i>De scan is onscherp, te licht of te donker en daarom niet leesbaar; De scan bevat geen informatie; de tekst is niet goed gesegmenteerd.</i>
	<i>Over deze scan heb ik nog iets bijzonders op te merken. Deze scan is om een bepaalde reden opmerkelijk. Als u op deze knop klikt, verschijnt er een venster waarin u uw toelichting kwijt kunt.</i>
	<i>Ik stop even met transcriberen of corrigeren, maar wil later weer verder waar ik ben gebleven. De scan wordt 48 uur bewaard vanaf het moment dat u de eerste keer op de knop hebt geklikt.</i>
	<i>Ik wil graag de scan die aan mijn getranscribeerde scan vooraf gaat bekijken.</i>
	<i>Ik wil graag de scan die op mijn getranscribeerde scan volgt bekijken.</i>

Belangrijke aandachtspunten tijdens het corrigeren of transcriberen

U bent bezig met het transcriberen of nakijken van uw handschrift. Waar moet u opletten? We zetten graag een aantal belangrijke aandachtspunten voor u op een rij.

1. Ga niet hertalen

Voor ons project hebben we zo letterlijk mogelijke transcripties van de kronieken nodig. Kies dus geen moderne spellingsvarianten, maar volg de vroegmoderne spellingswijze, zelfs als deze u onlogisch of verwarrend overkomt. In het vroegmodern Nederlands werd er nog geen gestandaardiseerde schrijfwijze toegepast. **Ga dus niet hertalen!**

2. Hoofdletters

Ook **hoofdletters** moeten zoveel mogelijk worden overgenomen. Is het niet duidelijk of het om een kleine letter of een hoofdletter gaat? Vergelijk de letter dan met dezelfde letter op andere plaatsen in het handschrift en hak de knoop door. Zorg ervoor dat u hier consistent in bent. Hoofdletters die midden in het woord staan, worden overigens niet overgenomen.

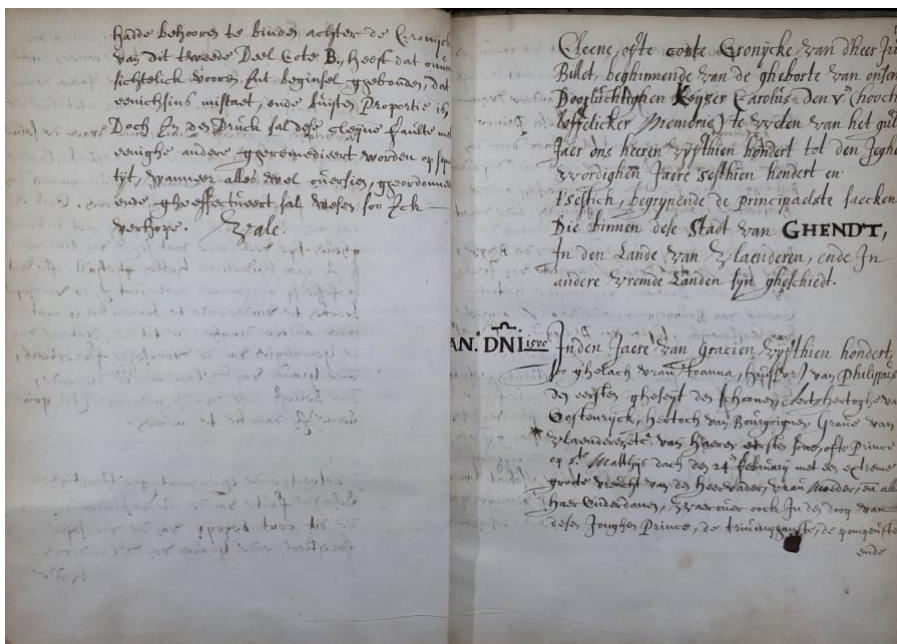
3. Diakritische tekens

Diakritische tekens zoals de é, ç, ö of ü worden overgenomen als het om tekens gaat die we vandaag de dag nog steeds gebruiken. Gaat het om tekens die we nu niet meer kennen, zoals een streepje boven de u? Deze hoeft u niet over te nemen.

4. Onderstrepingen en cursivering

Heeft de auteur zelf woorden onderstreept (dus niet een latere gebruiker van het handschrift) dan kunt u de woorden onderstrepen met behulp van de onderstreepfunctie in 'special characters'.

Cursiveren (Ctrl i) graag alleen gebruiken als een gotische tekst wordt onderbroken door humanistisch schrift, ook wel Italic. Zie het voorbeeld hieronder. Het bovenste deel van de rechterpagina is in cursiefschrift. Het verschil is meestal goed te zien aan de letter e.

5. Tabellen

Als een scan een tabel bevat met meerdere kolommen, dan moeten hierin voor alle (horizontale) rijen één segmentatielijns worden gebruikt. Als dit nog niet is gebeurd, dient de scan teruggegeven te worden. Hieronder is links de verkeerde segmentatie te zien, en rechts de goede segmentatie.

Als de tabel wel juist gesegmenteerd is, kunt u de getallen/woorden uit verschillende kolommen met een puntkomma (;) onderscheiden. Als de schrijver zelf een ander teken gebruikt (zoals in het voorbeeld hieronder een streepje (-), gebruikt u die.

The image shows two versions of a handwritten table. The left version has incorrect segmentation, with numbers and words not properly separated by lines. The right version has correct segmentation, using horizontal lines to separate rows and vertical lines to separate columns. The table contains numerical data and some text labels.

Benedictusjaar		231 vrouwe	
169 Mannen		231 vrouwe	
231 vrouwe		231 vrouwe	
231 vrouwe		231 vrouwe	
231 vrouwe		231 vrouwe	
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

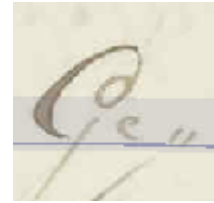
6. Afkortingen en speciale tekens

Neem **afkortingen** van namen, zoals Hermansz, Wilha of Catha, letterlijk over. Soms worden er bijzondere tekens gebruikt in afkortingen. Als er voor deze afkorting een veelgebruikt leesteken bestaat, zoals & of @, mag u dit in de transcriptie gebruiken.

Belangrijke sneltoetsen:

- & Alt 38 of Shift+7
- @ Alt 64 of Shift+2
- ^ Alt 94 of Shift+6
- f (gulden) Alt 159
- - Alt 170 of Alt+CTRL+\

Het laatstgenoemde teken '–' is het zogenaamde afbrekingsteken. Deze worden in veel teksten aan het eind van een tekstregel gezet. **In andere gevallen worden soms dubbele komma's of aanhalingstekens gebruikt om een woord af te breken. In al deze gevallen gebruiken we in de transcripties het teken '–' om aan te geven dat het om een afbrekingsteken gaat. Het afbrekingsteken wordt *altijd* ingevoerd als het duidelijk is dat een woord is afgebroken en doorloopt op de volgende regel, óók als de auteur zelf geen afbrekingsteken heeft gebruikt.**

Komt u een teken tegen waarvoor geen speciale sneltoets bestaat? Transcribeer dan niets. Let op! Soms lijkt de afkorting voor 'ende' een beetje op het @-teken, dat ook in vroegmoderne handschriften werd gebruikt. Verwar deze niet met elkaar!

Sommige afkortingen zijn eenduidig te spellen en mogen daarom worden uitgeschreven. Hierbij gaat het om afkortingen als:

- versoecke
- voorsz.
- persoon
- ende
- vande

		verhaelt			perceelen
		vercofte			perceelen
		vercondicht			perzoon

Een streep boven een woord wijst ook op een afkorting. Dus als er een streep boven het woord 'gaen' staat, schrijf dan 'gaende'.

Er bestaan echter ook afkortingen die niet eenduidig kunnen worden gespeld. Schrijf deze dan ook **niet** uit! Een paar voorbeelden zijn:

- voorn.
- voorss.
- Mr.
- octob:
- Not^s Publ:

7. Alle gesegmenteerde tekstregels worden getranscribeerd

De **vuistregel** is:

Alle regels die zijn gesegmenteerd, worden getranscribeerd!

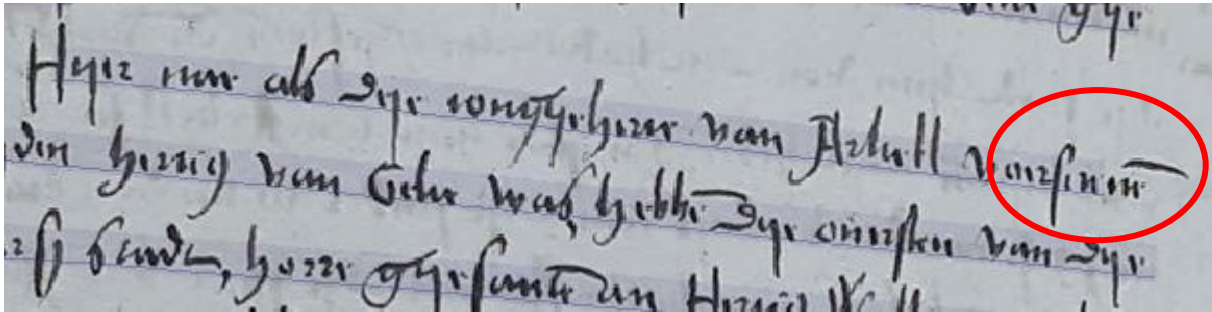
Als u de tekst niet kunt invoeren omdat de segmentatie ontbreekt of als de regels steeds onderbroken zijn, geef de tekst dan terug. Als alleen de leesvolgorde van een tekst niet klopt,

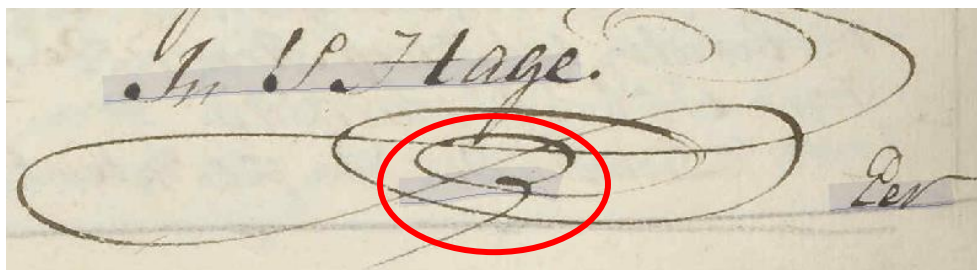
kunnen we dat makkelijk aanpassen, ook als er al getranscribeerd is. In zo'n geval kunt u dus wel transcriberen.

Transcribeer dus ook paginanummers en data. Er is een aantal **uitzonderingen** op de regel:

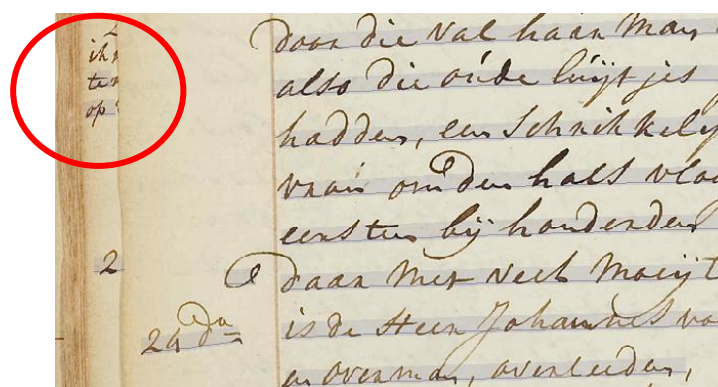
- Als een gedeelte van een woord of letter buiten de segmentatie valt, maar wel te lezen is, moet u deze wel overnemen.

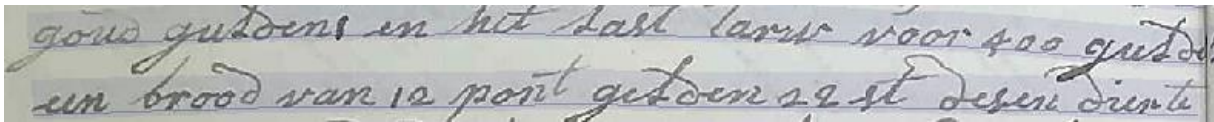
- Als krabbels, strepen of doorgedrukte tekst door de computer als een tekstregel zijn gemarkeerd, hoeft u hier niets in te vullen. Laat de tekstregel leeg en ga door met het transcriberen van de volgende zin.

- Ook stukjes tekst van de vorige of volgende pagina die per ongeluk zijn gesegmenteerd door de computer worden niet ingevuld.

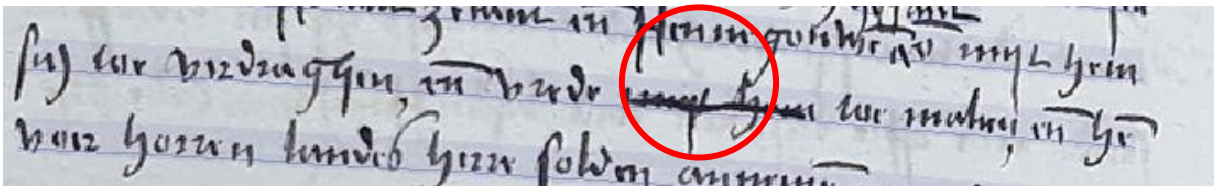
- Valt een deel van de tekst op de scan weg en weet u vrij zeker hoe het woord kan worden afgemaakt? Vul het woord dan aan. Als u niet zeker bent van uw zaak, transcribeert u alleen het zichtbare deel.

- Is de scan zo beschadigd of bevlekt dat niet alles te lezen is? Probeer dan zoveel mogelijk toch in te vullen, want het zou zomaar heel waardevolle informatie kunnen zijn voor het onderzoek...

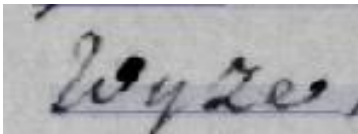
8. Doorgehaalde tekst

Doorgehaalde tekst wordt gemarkeerd met de knop 'abc'. De tekst zelf wordt voluit geschreven.

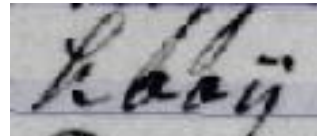

9. Y of IJ?

Soms is het lastig te bepalen of er nu een 'y' of een 'ij' in een woord staat. Gebruik dit als regel: staan er puntjes boven de letter, dan is het een 'ij'; staan er geen puntjes, dan is het een 'y'!

Transcribeer dit woord als 'wyze'

Transcribeer dit woord als 'kooij'

10. U of N?

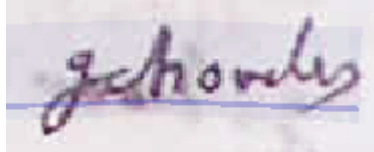
Als u een streepje boven de letter 'u' ziet staan, hoeft u deze niet over te nemen. Het streepje werd in vroegmodern Nederlands vaak gebruikt om de 'u' van de 'n' te onderscheiden. Aangezien we deze twee letters tegenwoordig wel goed van elkaar kunnen onderscheiden, hoeft u het streepje niet over te nemen.

Transcribeer dit woord als 'voormuur'

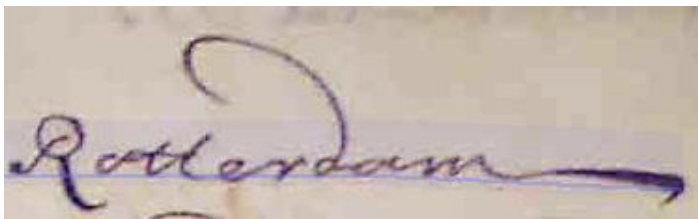
11. Afgeraffelde woorden en krullen aan het eind van een woord

Het kan voorkomen dat woorden afgeraffeld worden, waardoor de eind-n in een woord bijvoorbeeld mist. Het gaat hierbij niet om afkortingen, maar om woorden die niet helemaal mooi zijn afgemaakt. Daarom kan je deze woorden gewoon uitschrijven. Vaak gaat het om een samentrekking van de letters **-en**.

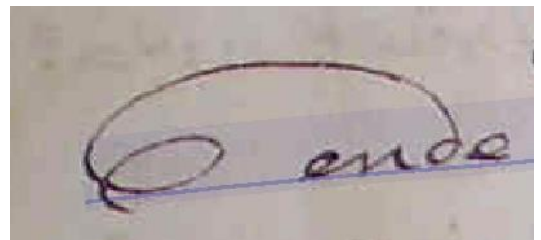

Transcribeer dit woord als 'gehouden'

Als er onnodige of onduidelijke krullen staan aan het eind van het woord, mogen deze in de meeste gevallen gewoon worden overgeslagen.

De streep na 'Rotterdam' hoeft niet te worden overgenomen

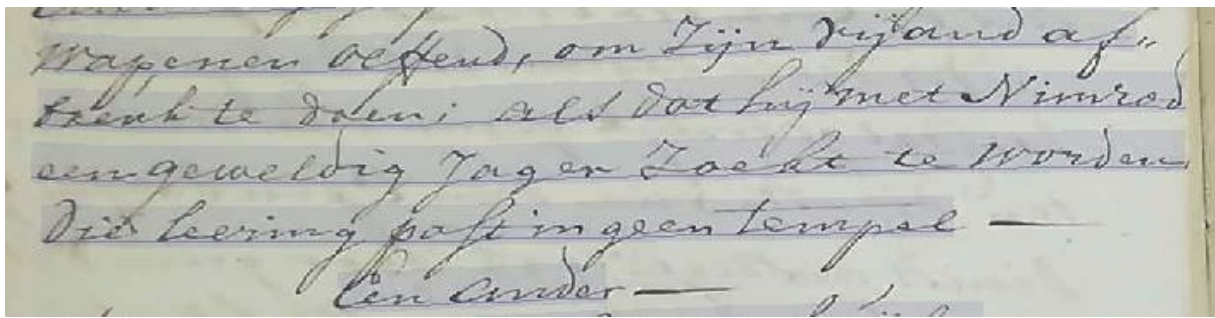

De krul voor 'ende' hoeft niet te worden overgenomen

12. Opmaak van de scan en interpunctie

De opmaak van de scan wordt niet overgenomen in de transcriptie. Als er dus tabs of meerdere spaties worden gebruikt, hoeven deze niet in het transcriptieveld te worden verwerkt. In principe moet de interpunctie zo precies mogelijk worden overgenomen. Als er echter veel puntjes, streepjes of lange strepen in de scan staan, hoeven deze niet te worden getranscribeerd. De **algemene regel** is:

Interpunctie die geen doel dient, hoeft niet te worden overgenomen!
--

Interpunctie die dus wél een doel dient, moet wél worden ingevoerd.

Wanneer er dubbele komma's/aanhalingstekens gedurende enkele opeenvolgende regels worden gebruikt om een mogelijk citaat mee aan te geven, mogen deze allemaal worden weggelaten.

Superscript wordt vaak gebruikt om een afkorting of een getal/hoeveelheid aan te geven. Gebruik de knop 'x²' om superscript in te voeren. **Leestekens hoeven niet overgenomen te worden! Het =-teken onder de d° op onderstaande afbeelding dient u dus niet te transcriberen.**

Transcribeer als 18 d°, 19d° - d° is de afkorting van dito

Wanneer u een letter met een accent (á, ç, ë, et cetera) invoert vanaf een Mac-computer, wordt deze helaas *niet* opgeslagen in VeleHanden. Maak daarom gebruik van het menu met de speciale tekens als u op een Apple werkt. Als u op een Windows-computer werkt, dan kunt u wel gewoon de sneltoetsen gebruiken.

13. Onleesbare tekst of tekst in een vreemde taal

Kunt u niet ontcijferen wat er staat, gebruik @ voor één letter/cijfer, @@ voor meer letters/cijfers en @@@ als het om een heel woord gaat.

Zijn één of meer letters niet leesbaar of zichtbaar door vlekken of de kneep van het boek, gebruik # als het (waarschijnlijk) om één letter/cijfer gaat, ## voor meer letters/cijfers, en ### voor een heel woord. Weet u zeker wat

Wanneer u een fragment tegen komt in een taal die niet het Nederlands is (meestal Latijn of Frans), mag u deze transcriberen als u kunt zien wat er staat. Lukt het u niet om deze tekst te ontcijferen? Rond de scan dan af met een 'opmerkelijk', waarbij u de vreemde taal noemt van het fragment. Bent u controleur en kunt u het anderstalige fragment niet ontcijferen, markeer de scan dan als 'probleemgeval' en noem daar de vreemde taal.

Als de auteur ruimte heeft opengelaten in een zin (om later iets in te voegen, maar dit niet heeft gedaan), dient u dat als volgt te transcriberen: [...]